

НЕЗАКОННЕ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО ПРОВЕДЕННЯ ЗБОРІВ, МІТИНГІВ, ПОХОДІВ І ДЕМОНСТРАЦІЙ (СТ. 340 КК): ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ СКЛАДАМИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ДЕЛІКТУ

UNLAWFUL OBSTRUCTION OF ORGANISATION OR PREVENTION OF HOLDING AN ASSEMBLY, RALLY, MARCH, AND A DEMONSTRATION (CC ART. 340): PROBLEMS OF QUALIFYING AND SEPARATING FROM THE ADJACENT CRIMINAL OFFENCE ELEMENTS AND ADMINISTRATIVE TORTS

Гальцова В.В., к.ю.н., доцент,
доцентка кафедри кримінально-правової політики
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Авторкою досліджуються проблеми, що мають місце під час кваліфікації складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 340 КК України «незаконне перешкодження організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій». Звертається увага, що в диспозиції її статті міститься вказівка на спеціального суб'єкта – службову особу, а також на застосування фізичного насильства без конкретизації його характеру. Висловлюється думка, що йдеться про службових осіб, на яких покладається обов'язок гарантувати та створити умови для реалізації права громадян на мирні зібрання, але вони всупереч встановленому законом порядку порушують свої владні повноваження та перешкоджають організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Стверджується, що не виключається відповідальність й іншого спеціального суб'єкта – працівників правоохоронних органів. Указується на необхідність додаткової кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень у разі вчинення працівником правоохоронного органу незаконного перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій та застосування насильства залежно від його ступеня тяжкості. Розглядається кваліфікація за незаконне перешкодження із застосуванням насильства, вчинене загальним суб'єктом та пропонується власне бачення щодо додаткової кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень. Визначається, що диспозиція ст. 340 КК України не охоплює випадки застосування психічного насильства – погроз, отже, скоєне утворює сукупність кримінальних правопорушень. Аналізується рішення Європейського суду з прав людини в якому зауважується на неможливість правозастосування ст. 185¹ КпАП «порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій» внаслідок відсутності нормативного регулювання порядку організації та проведення мирних зібрань в Україні. Розглядаються критерії, за якими здійснюється відмежування «незаконного перешкодження організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій» (ст. 340 КК України) від суміжних складів кримінальних правопорушень. Наводяться точки зору науковців щодо розмежування таких складів між собою та вирішується питання про їх співвідношення та конкуренцію кримінально-правових норм.

Ключові слова: незаконне перешкодження, організація або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій, кваліфікація кримінальних правопорушень, спеціальний суб'єкт, застосування насильства, сукупність кримінальних правопорушень, адміністративний делікт, суміжні кримінальні правопорушення.

The author looks into problems that take place during qualification of a criminal offence as set out in art.340 of the Criminal Code of Ukraine Unlawful Obstruction of Organisation or Prevention of Holding an Assembly, Rally, March, and a Demonstration. It is noted that the article provision has a reference to an official – special entity, and use of physical violence without specifying its nature. It is opined that it goes about officials responsible for guaranteeing and creation conditions for the enforcement of rights and freedoms of people to organise peaceful assemblies, but contrary to the procedures prescribed by law they violate their powers of authority and prevent organisation or holding assemblies, rallies, street marches, and demonstrations. It is maintained that responsibility of another special entity – law enforcement officers – is not excluded. The article points out need for additional qualification in the aggregate of criminal offences in the event a law enforcement officer unlawfully prevents organisation or holding an assembly, rally, street march, and a demonstration, and uses violence regardless of the severity. The article considers qualification of unlawful prevention with the use of violence committed by a general entity and offers own concept of additional qualification in the aggregate of criminal offences. It is defined that the provision of article 340 of CC of Ukraine doesn't include cases of psychological violence – threats, so the committed offence creates the aggregate of criminal offences. The article analyses the judgement of the European Court of Human Rights which draws attention to the impossibility of enforcement of Administrative Code art. 185¹ Violation of the Established Procedure of Organisation or Holding Assemblies, Rallies, Street Marches, and Demonstrations as a result of absence of normative regulation of the procedure for the organisation and holding peaceful Assemblies, Rallies, Street Marches, and Demonstrations in Ukraine. The article considers the criteria on which basis “unlawful obstruction of organisation or prevention of holding an assembly, rally, march, and a demonstration (CC of Ukraine art. 340 KK) is separated from adjacent criminal offences. The author gives views of scholars on a separation of such an offences from each other and the issue of their relationships and competition between criminal provisions is addressed.

Key words: unlawful obstruction, organisation or holding assemblies, rallies, marches, and demonstrations, qualification of criminal offences, special entity, use of violation, aggregate of criminal offences, administrative tort, adjacent criminal offences.

Постановка проблеми. Учені кримінального права у своїх наукових працях неодноразово звертали увагу на низку проблем, що виникають при кваліфікації складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 340 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Незаконне перешкодження організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій». Зокрема, йдеться про випадки, які вимагають додаткової кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень, розмежування між суміжними складами кримінальних правопорушень та від діянь, що є адміністративними деліктами. Усе це вказує на актуальність та необхідність їх відповідного вирішення. Це дозволить правильно кваліфікувати суспільно небез-

печного діяння та з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого призначити правильне покарання суб'єкту кримінального правопорушення.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми кваліфікації та розмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 340 КК України між суміжними складами кримінальних правопорушень та від діянь, що є адміністративними деліктами досліджували вітчизняні науковці. Наприклад, Ковтун О. І. [1], Р. Олійничук [2], М. І. Мельник та М. І. Хавронюк [3], Мельник Р. С. [4], М. В. Фоменко [5], Шкарнега О. С. [6] та ін.

Мета статті полягає в аналізі складу кримінального правопорушення «Незаконне перешкодження організації

або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій» (ст. 340 КК України) та визначити правила кваліфікації з урахуванням змісту ознак, що містяться в диспозиції статті, а також з'ясувати розмежувальні риси, які дозволять розмежовувати дане суспільно небезпечне діяння від суміжних складів кримінальних правопорушень та адміністративного делікту.

Виклад основного матеріалу. У статті 340 КК України встановлено кримінальну відповідальність за «незаконне перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій». Об'єктивна сторона даного кримінального правопорушення полягає у «незаконному перешкоджанні організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, якщо це діяння було вчинене службовою особою або із застосуванням фізичного насильства».

Як вбачається із змісту даної норми, її об'єктивна сторона крім незаконного перешкоджання, містить ще й вказівку на спеціального суб'єкта – службову особу, а також на застосування фізичного насильства, причому законодавець не конкретизує його характер.

Щодо «спеціального суб'єкта» – службової особи, на якого зазначається в диспозиції статті, йдеться про осіб, які крім загальних ознак суб'єкта, наділені кримінальним законом особливими (спеціальними) властивостями (ознаками), які характеризують її правовий стан, службове становище. Ними є службові особи, зокрема, працівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інші суб'єкти, на яких відповідно до законів України покладається обов'язок гарантування та створення умов для реалізації права громадян на мирні зібрання, але вони всупереч встановленому законом порядку порушують свої владні повноваження та перешкоджають організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

На це указують й інші учені, які досліджували свої наукові праці щодо проваджень у справах щодо реалізації права на мирні зібрання та вважають, що йдеться про суб'єктів владних повноважень, адже тільки органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування приймають повідомлення про проведення мирного зібрання [6, с. 89].

Проте на нашу думку, крім вказаних осіб не виключається відповідальність й іншого спеціального суб'єкта – працівників правоохоронних органів. Таке твердження ґрунтується на тому, що відповідно до міжнародних принципів прав людини, держава та її суб'єкти мають зобов'язання щодо поваги й захисту всіх прав людини і несуть відповідальність в цій сфері. Зокрема, мова йде про такі зобов'язання: не втручатись в реалізацію прав і не обмежувати їх («негативне» зобов'язання); вживати необхідних заходів щодо захисту прав і сприяння їх реалізації («позитивне» зобов'язання) [7, с. 16].

Так, згідно п. 4 «10 основних правозахисних стандартів належної поведінки для правоохоронних органів» (сформульованих Міжнародною Амністією разом з поліцейськими та експертами з різних країн) указується, «унікайте застосування сили проти незаконних, але мирних зібрань. Припиняючи зібрання із застосуванням насилля, силу застосовуйте в мінімально необхідному обсязі». Виходячи із цього, у випадках, якщо працівник правоохоронного органу під час незаконного перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій перевищує свої службові повноваження, крім того застосовує ще й насильство. Тому в залежності від ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, їх дії вимагають додаткової кваліфікації крім ст. 340 КК України, ще й за ч. 2 або ч. 3 ст. 365 КК України як перевищення влади або службових повноважень. Оскільки особа вчинюючи такі дії, працівник правоохоронного органу усвідомлює, що дії, які він вчиняє, виходять за межі наданих їй влад-

них чи службових повноважень, бажає їх вчинити, передбачає настання наслідки застосування насильства. За ч. 2 ст. 365 КК України кваліфікуються дії, які пов'язані із застосуванням фізичного насильства та полягають у незаконному позбавленні волі, мордуванні, завданні побиттів та ударів, заподіянні легких та середньої тяжкості тілесних ушкоджень тощо.

У разі умисного заподіяння смерті чи тяжкого тілесного ушкодження при незаконному перешкоджанні організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, дії працівників правоохоронних органів кваліфікуються за сукупністю кримінальних правопорушень: ст. 340 КК України, ч. 3 ст. 365 КК України та ст. 115 КК України чи ст. 121 КК України.

При незаконному перешкоджанні організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, дії працівників правоохоронних органів кваліфікуються за сукупністю кримінальних правопорушень: ст. 340 КК України, та ч. 3 ст. 365 КК України, якщо заподіяна смерть чи тілесні ушкодження через необережність, такі наслідки додаткової кваліфікації за іншими статтями не вимагають.

Якщо кримінальне правопорушення вчинене загальним суб'єктом, то воно вважається закінченим з моменту застосування фізичного насильства хоча б до одного учасника політичної акції. Таке насильство може бути небезпечним для життя чи здоров'я людини або не становити для неї небезпеки. Проте поняттям «фізичне насильство», передбаченим ст. 340 КК України, повністю охоплюється завдання побиттів, мордування, заподіяння легких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень.

Проте у випадках заподіяння учаснику мирного зібрання умисного тілесного ушкодження середньої тяжкості, яке вчинене з метою залякування потерпілого або його родичів чи з метою примусу до відмови від організації відповідного мирного заходу або участі у ньому, а так само заподіяння йому тяжкого тілесного ушкодження або його вбивство кваліфікуються за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ст. 340 КК України і, відповідно, ч. 2 ст. 122 КК України, ст. 121 КК України або 115 КК України.

Зазначимо, що диспозиція ст. 340 КК України не охоплює випадки застосування психічного насильства – погрози вбивством, тому скоєне утворює сукупність кримінальних правопорушень і кваліфікується крім ст. 340 КК України, ще й за ст. 129 КК «Погроза вбивством» [8, с. 523].

Не менш важливим є не тільки правильна кваліфікація діяння, але й розмежування незаконного перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 340 КК України) від адміністративних деліктів. Зокрема, аналіз правозастосовної практики, а також відповідних рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) свідчить, що за сучасних умов нормативного регулювання порядку організації та проведення мирних зібрань в Україні, ст. 185¹ КпАП «порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій» фактично не може застосовуватися. Така позиція визначена у рішенні ЄСПЛ у справі «Веренцов проти України», в якому суд наголосив, що «неможливо дійти висновку про те що «порядок», зазначений у статті 185¹ КпАП, був визначений достатньо точно для того, щоб надати заявникові можливість передбачити тією мірою, якою це було обґрунтовано обставинами, наслідки його дій. ЄСПЛ констатував порушення ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. на тій підставі, що втручання у права заявників не були виправданими. Суд констатував відсутність чітких і передбачуваних положень у сфері свободи зібрань, що не відповідає критерію «відповідно до закону» та відзначив, що досі парламентом України не було введено в дію жодного

закону, який би регулював порядок проведення мирних демонстрацій, хоча ст. ст. 39 та 92 Конституції чітко вимагають того, щоб такий порядок було встановлено законом, тобто актом парламенту України [9].

На жаль, дотепер, спеціального закону, який регулював би суспільні відносини у сфері мирних зібрань, законодавство України не прийнято. Окремі питання реалізації права на мирні зібрання висвітлені в рішенні Конституційного Суду України № 1-30/2001 у справі щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання, ініційованій поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій [10].

Щодо відмежування суміжних складів, які, насамперед, необхідно відмежовувати ст. 340 КК України «незаконне перешкодження організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій» від «перешкодження здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії референдуму чи діяльності офіційного спостерігача» (ст. 157 КК України), «перешкодження законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій» (ст. 170 КК України); «примушування до участі у страйку або перешкодження участі у страйку» (ст. 174 КК України); «перешкодження здійсненню релігійного обряду» (ст. 180 КК України) та ін.

Їх відмежування полягає у тому, що кримінальна відповідальність за ст. 340 КК України настає за таке незаконне перешкодження організації або проведення масових заходів, які безпосередньо визначені у диспозиції статті, їх перелік є вичерпний, а саме, збори, мітинги, вуличні походи і демонстрації, які носять виключно мирний характер і про проведення яких завчасно повідомлені органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування. Тому не можна кваліфікувати за ст. 340 КК України за перешкодження організації або проведенню інших заходів, наприклад, страйків, пікетування, акцій голодування, проведення публічних богослужінь, паломництва, проведення з'їздів або збори трудових колективів, професійних спілок, політичних партій, громадських організацій.

У разі незаконного перешкодження здійсненню релігійного обряду, що зірвало його або поставило під загрозу зриву релігійний обряд, вчинене повинно кваліфікуватися за ч. 1 ст. 180 КК України. Також за спеціальною нормою, ст. 170 КК України настає кримінальна відповідальність за умисне перешкодження законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій або їх органів.

Як справедливо указує Фоменко М. В., необхідність у розмежуванні цих складів зумовлена тим, що заходи масового характеру, такі як мітинги, вуличні походи, демонстрації досить часто організовуються політичними партіями, рідше – громадськими організаціями чи профспілками. Саме тому й виникає питання щодо кваліфікації діянь винного, який перешкоджає організації чи проведенню подібних масових заходів політичною партією, громадською організацією, профспілкою або ж за їх участю [5, с. 104].

До розмежувальних ознак, вважає авторка, необхідно віднести:

- 1) основний безпосередній об'єкт;
- 2) спрямованість суспільно небезпечного діяння, при перешкодженні законній діяльності профспілок, політичних партій, громадських організацій воно не обмежується виключно перешкодженням їх участі в організації та проведенню масових заходів;
- 3) суб'єкт кримінального правопорушення, який у юридичному складі ст. 340 КК України може бути або спеціальним (службовою особою), або ж загальним, але який має застосовувати насильство як спосіб вчинення

кримінального правопорушення, а в складі кримінального правопорушення, передбаченому ст. 170 КК України, ці умови не є юридично значимими;

4) умисел згідно ст. 170 КК України, обов'язково передбачає усвідомлення перешкоджаючої властивості діянь щодо порушення прав профспілки, політичної партії, громадської організації чи їх органів, тобто характеризується більш широкими межами обставин, що мають ним охоплюватись. Для умислу на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 340 КК України цього не вимагається; достатньо аби винний усвідомлював незаконний характер своїх дії щодо перешкодженню організації або проведенню відповідних масових заходів [5, с. 105].

Але з'ясування ознак схожості та відмінності складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 170 та 340 КК України остаточно не вирішує питання про їх співвідношення та кваліфікації вчиненого чи згідно правил вирішення конкуренції, чи згідно правил ідеальної сукупності. Проте незважаючи на це, судова практика кваліфікує виключно за ст. 340 КК України, навіть у тому разі, коли відповідні масові заходи організуються політичними партіями та громадськими організаціями [11]. Як указують науковці, незаконне перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій як окремий спосіб перешкодження законній діяльності політичних партій, громадських організацій, тягне за собою необхідність кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 170 та 340 КК України [12, с. 282].

Незаконне перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України), в низці випадків варто розглядати як особливий, передбачений ознаками окремого складу кримінального правопорушення, спосіб перешкодження законній діяльності профспілок, політичних партій, громадських організацій. У відповідності до цього вчинювані за таких умов діяння особи необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 170 та відповідною частиною ст. 340 КК України, тобто як ідеальної сукупності. В усіх інших випадках, зазначають науковці, (тобто тих, які не пов'язані з перешкодженням організації або проведенню масових заходів як способом перешкодження законній діяльності профспілок, політичних партій, громадських об'єднань та, відповідно, перешкодженням організації чи проведенню масових заходів без перешкодження діяльності профспілок, політичних партій, громадських організацій) застосуванню підлягає одна з цих статей у відповідності до відображення у юридичному складі ознак фактично вчиненого [5, с. 106].

На нашу думку, кримінально-правові норми, передбачені ст.ст. 170 та 340 КК України співвідносяться як загальна та спеціальна. Згідно загального вчення про склад кримінального правопорушення, при їх конкуренції, як відомо, застосовується тільки спеціальна норма. Проте не виключається й кваліфікація за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ст. 170 та відповідною частиною ст. 340 КК України, тобто коли незаконне перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій виступає як окремий спосіб перешкодження законній діяльності політичних партій, громадських організацій.

Питання про відмежування незаконного перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 340 КК України) від перешкодження здійсненню релігійного обряду (ст. 180 КК України) можна провести за потерпілою особою. Зокрема, при перешкодження здійсненню релігійного обряду (ст. 180 КК України) йдеться про фізичних осіб (віруючих та священнослужителів), суспільних об'єднань (релігійних організацій) як інституту захисту прав людини.

Висновки:

1) у випадках незаконного перешкоджання організації або проведенні зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій працівником правоохоронного органу, який перевищує свої службові повноваження та застосовує насильство, в залежності від ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, його дії вимагають додаткової кваліфікації крім ст. 340 КК України, ще й за ч. 2 або ч. 3 ст. 365 КК України в залежності ступеня тяжкості тілесних ушкоджень;

2) умисне заподіяння смерті чи тяжкого тілесного ушкодження при незаконному перешкоджанні організації або проведенні зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, дії працівників правоохоронних органів кваліфікуються за сукупністю кримінальних правопорушень: ст. 340 КК України, ч. 3 ст. 365 КК України та ст. 115 КК України чи ст. 121 КК України;

3) при незаконному перешкоджанні організації або проведенні зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій працівником правоохоронного органу, необережне

заподіяння смерті чи тілесних ушкоджень охоплюється ч. 3 ст. 365 КК України і кваліфікуються за сукупністю кримінальних правопорушень за ст. 340 КК та ч. 3 ст. 365 КК.

4) незаконне перешкоджання організації або проведенні зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій вчинене загальним суб'єктом є закінченим з моменту застосування фізичного насильства хоча б до одного учасника політичної акції. Поняттям «фізичне насильство», передбаченим ст. 340 КК України охоплюється завдання побоїв, мордування, заподіяння легких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень. Проте у разі заподіяння учаснику мирного зібрання умисного тілесного ушкодження середньої тяжкості, яке вчинене з метою залякування потерпілого або його родичів чи з метою примусу до відмови від організації відповідного мирного заходу або участі у ньому, а так само заподіяння йому тяжкого тілесного ушкодження або його вбивство кваліфікуються за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ст. 340 КК України і, відповідно, ч. 2 ст. 122 КК України, ст. 121 КК України або 115 КК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковтун О.І. Потерпілий від кримінального правопорушення (ст. 180 КК України). Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір: [Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2023 р.] Ст. 331–334.
2. Олійничук Р. Відмінності між груповим порушенням громадського порядку та порушенням порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Актуальні проблеми правознавства. 2019 р. Випуск 1 (17). С. 136–139.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 7-ме вид., переробл. та допов. К.: Юридична думка, 2010. 1288 с.
4. Мельник Р. С. Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика. Київ, 2015. 168 с.
5. Фоменко М. В. Щодо розмежування перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій із суміжними складами злочинів. *Форум права*. 2018. № 4. С. 102–108.
6. Шкарнега О.С. Провадження у справах щодо реалізації права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 239 с.
7. Права людини і забезпечення правопорядку під час публічних зібрань. Керівництво. 2017. <https://www.osce.org/files/f/documents/d/8/375751.pdf>.
8. С. 523 Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів. Навчальний посібник. Видання 2-ге. К.: Атіка, 2002. 640 с.
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України» від 11 квітня 2013 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945#Text.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 р. № 4-рп/2001/ URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01#Text>.
11. Вирок Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області. Справа № 373/2427/15-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57680610>.
12. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 1. Луганськ: Вид-во «Елтон-2», 2012. 780 с.